ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Β. ΚΑΡΑΤΖΑΣ

ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΡΟΟΔΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

© Copyright Κωνσταντίνος Β. Καρατζάς – Εκδόσεις Καστανιώτη Α.Ε.,
Αθήνα 2011

Έτος 1ης έκδοσης: 2011

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή του παρόντος έργου στο σύνολό του ή τμημάτων του με οποιονδήποτε τρόπο, καθώς και η μετάφραση ή διασκευή του ή εκμετάλλευσή του με οποιονδήποτε τρόπο αναπαραγωγής έργου λόγου ή τέχνης, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 2121/1993 και της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης-Παρισιού, που κυρώθηκε με το ν. 100/1975. Επίσης απαγορεύεται η αναπαραγωγή της στοιχειοθεσίας, σελιδοποίησης, εξωφύλλου και γενικότερα της όλης αισθητικής εμφάνισης του βιβλίου, με φωτοτυπικές, ηλεκτρονικές ή οποιεσδήποτε άλλες μεθόδους, σύμφωνα με το άρθρο 51 του ν. 2121/1993.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ Α.Ε.
Ζαλόγγου 11, 106 78 Αθήνα
☎ 210-330.12.08 – 210-330.13.27 FAX: 210-384.24.31
e-mail: info@kastaniotis.com

www.kastaniotis.com

ISBN 978-960-03-5257-3

ΑΥΤΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ
ΤΥΠΩΘΗΚΕ
ΣΕ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟ
ΧΑΡΤΙ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΞΕΚΙΝΩΝΤΑΣ ΚΑΙ ΠΑΛΙ

Γράφω γιατί εξακολουθώ να ελπίζω 15
Η πραγματικότητα και η αλήθεια 17
Οι συντεταγμένες ενός βίου 19
Κοντά στη διοίκηση της Τράπεζας της Ελλάδος 23
Η αναζήτηση και ο ρόλος της μέσης οδού 24
Πού χάσαμε το παιχνίδι και άλλες αστοχίες 26
Το άνοιγμα ενός νέου κύκλου 28

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΠΡΩΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ

(1978-1998)

Η ένταξη στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
και ο ρόλος της Τράπεζας της Ελλάδος 34
Οι συνέπειες της τριπλής διεύρυνσης 36
Συμπεράσματα για την ένταξη των τριών μεσογειακών χωρών ... 37
Το ελληνικό προβάδισμα 39

Κοινά προβλήματα και προοπτικές 40
Το εμπορικό πλεονέκτημα 42
Το βιομηχανικό μειονέκτημα 43
Επιπτώσεις της ένταξης στην ελληνική γεωργία 44
Η διάρθρωση της ελληνικής παραγωγής 45
Οι ευρω-αμερικανικές σχέσεις στο οικονομικό πεδίο 46
Οι κίνδυνοι για τις εμπορικές συναλλαγές των ΗΠΑ 51
Η Βίβλος της ένταξης 53
Ελλάδα-ΕΟΚ, προοπτικές και μέλλον 56
Ο ρόλος των ξένων επενδύσεων 58
Η βιομηχανική πρόκληση 60
Η μετάβαση στο Φόρο Προστιθέμενης Αξίας 61
Η αποστολή των επιχειρηματιών 62
Γραμματέας στην Επιτροπή Μελέτης του Τραπεζικού Συστήματος 63
Οι μεγάλες προκλήσεις για το χρηματοπιστωτικό σύστημα 66
Οργανωτική ακινησία 68
Η δομή του ελληνικού πιστωτικού συστήματος 69
Οι ξένες τράπεζες 72
Οι επερχόμενες μεταβολές 75
Το στοίχημα της αγοράς επιτοκίων 77
Πώς να διορθώσουμε τα μεγάλα λάθη των τραπεζών 79
Διαρθρωτικό το πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας 83
Η ανισορροπία Βορρά-Νότου 86
Νομισματική πολιτική και γραφειοκρατία 87
Ο εξυγιαντικός ρόλος της αγοράς των επιτοκίων 90
Η ατυχής επιλογή του Οργανισμού Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων 92
Η υποτίμηση της δραχμής 95
Η σκοπιμότητα της ύπαρξης δημόσιων επιχειρήσεων 96
Εποπτεία και αξιολόγηση στις δημόσιες επιχειρήσεις 100
Αλλαγή κατεύθυνσης στην οικονομική πολιτική 102

Η ομιλία του πρωθυπουργού 103
Οι δομές 104
Γιατί καθυστέρησαν τα μέτρα 105
Η συνταγή της λογικής 106
Η αναμόρφωση του τραπεζικού συστήματος
και της κεφαλαιαγοράς 108
Περίπλοκες εμπειρίες από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
και τη Hill Samuel 110
Μας λείπουν οι έξυπνοι και δυναμικοί παίκτες 111
Η ένταξη της δραχμής στο Μηχανισμό Συναλλαγματικών
Ισοτιμιών. 116
Οι αναδιαρθρώσεις και το χρονοδιάγραμμα 118
Αναγκαίος ο άμεσος περιορισμός του δημόσιου τομέα 120
Αλλαγή ρόλου για τις τράπεζες 124

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΩΝ ΧΑΜΕΝΩΝ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ

(1999-2008)

Ένα διάστημα ζυμώσεων στο τραπεζικό σύστημα 127
Η ανάπτυξη των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών 130
Το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας των τραπεζών 135
Το ευρώ και η πλήρης απελευθέρωση των αγορών 139
Η Οικονομική Νομισματική Ένωση και η ενοποίηση
του χρηματοοικονομικού χώρου 140
Η ανάγκη της αναδιοργάνωσης 142
Η στρατηγική των ξένων 144
Οι προοπτικές του χρηματοπιστωτικού κλάδου 146
Όλες οι τράπεζες μία δύναμη 154
Η επαναφορά του προβλήματος της δημόσιας διοίκησης 156
Η ψαλίδα των επιτοκίων 157
Τι πρέπει να γίνει στο ελληνικό σύστημα 158

Αναλύοντας τις αγορές και την οικονομία 160
Η επικίνδυνη διολίσθηση του ευρώ 162
Ο λογαριασμός της κρίσης στις τράπεζες 164
Οι αγορές δεν κάνουν λάθος 165
Και μια πρόβλεψη 165
Ο ανταγωνισμός στο πεδίο της λιανικής τραπεζικής 167
Οι τράπεζες χρειάζεται ν' ανακτήσουν τον κοινωνικό ρόλο τους . 170
Λάθος άνθρωπος σε λάθος θέση... 175
Χρηματοδότηση της παραγωγής ή της κατανάλωσης; 180
Το όραμα του «τραπεζίτη των φτωχών», Μοχάμεντ Γιουνούς 182
Αγκυλώσεις, φοβίες και αναποφασιστικότητα 185
Τομές κόντρα στη σήψη και τη διαφθορά 187
Κοινωνικό όφελος και ατομική ευμάρεια 188
Η ενημέρωση των πολιτών σε θέματα οικονομίας 191
Ριζικές αλλαγές με γενναία μέτρα και υπευθυνότητα 192
Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και οι περιπέτειες ενός άρθρου 193
Σχετικά με την κρίση 195
Η έγκαιρη πρόβλεψη και τι πρέπει να κάνουμε 197

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ
(2008-2010)

Οι αλλαγές των γεω-οικονομικών συσχετισμών και οι τράπεζες .. 199
Η Ελλάδα απέναντι στις προκλήσεις των εποχών 203
Η επόμενη μέρα της κρίσης 206
Η αλήθεια για την κρίση 210
Η αποτελεσματική εποπτεία του χρηματοπιστωτικού τομέα 213
Ένας κώδωνας που δεν χτύπησε και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο 217
Οι αγορές και τα εθνικά συμφέροντα δεν έχουν συναίσθημα 221

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Ανακεφαλαιώνοντας προβλήματα και ιδέες 225
Η ευρωπαϊκή μας ολοκλήρωση 228
Η ευρωπαϊκή αλλαγή 231
Η έξοδος από την κρίση 232

Στη γυναίκα μου Ντίνα
και στα παιδιά μου, Ξένια και Μαρία-Χριστίνα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΞΕΚΙΝΩΝΤΑΣ ΚΑΙ ΠΑΛΙ

ΓΡΑΦΩ ΓΙΑΤΙ ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΩ ΝΑ ΕΛΠΙΖΩ

Γράφω με τη σιγουριά της δικαίωσης από την εξέλιξη των γεγονότων. Γράφω, όμως, και με την πικρία ότι οι εκάστοτε προτάσεις μου δεν εισακούστηκαν από την πραγματικότητα της χώρας μου. Μια πραγματικότητα ανορθολογική και μάλλον προβλέψιμη, που οι ηγεσίες γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν. Μια πραγματικότητα που για την ανατροπή της δεν νοιάστηκε κανείς από αυτούς που είχαν την αρμοδιότητα ή τη δύναμη να το προσπαθήσουν. Μια πραγματικότητα στην οποία οι περισσότεροι αφέθηκαν αδιαφορώντας για τις οδυνηρές συνέπειες, που εξωθούσαν στο μέλλον υποθηκεύοντας το σήμερα και το αύριο των παιδιών μας.

Έτσι φτάσαμε ως εδώ. Στο χρηματοδοτικό αδιέξοδο μιας υπερχρεωμένης και ελλειμματικής οικονομίας χωρίς αναπτυξιακές δομές, που αντιμετώπισε την κατάρρευση και διασώθηκε από τους εταίρους μέσα από έναν μηχανισμό ο οποίος φτιάχτηκε ακριβώς γι' αυτόν το λόγο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Οι δανειστές μας, έναντι του μεγαλύτερου δανείου που δόθηκε ποτέ στην ιστορία, απαιτούν μια σειρά επώδυνων προ-

σαρμογών, προκειμένου να διασφαλίσουν την επιστροφή των χρημάτων τους, οι οποίες συμβολαιοποιήθηκαν στο περιβόητο Μνημόνιο, όπως αυτό εξελίσσεται.

Τώρα πια βρισκόμαστε ενώπιος ενωπίω, ρίχνοντας ο ένας το φταίξιμο στον άλλο, μοιράζοντας ευθύνες σε ανεύθυνους, απλουστεύοντας επικίνδυνα την πολυπλοκότητα των καταστάσεων και αντιδρώντας με έναν προβληματικό τρόπο. Η τεράστια αποχή των ψηφοφόρων, όπως καταγράφηκε στις περιφερειακές εκλογές του Νοεμβρίου, ήρθε να υπογραμμίσει το εύρος και το βάθος των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η δημοκρατία μας. Όλοι νίπτουν τας χείρας τους...

Η χώρα μοιάζει να έχει αφεθεί στην τύχη της. Οι πολίτες αισθάνονται ότι το κράτος δεν λειτουργεί. Κι όταν λειτουργεί, νιώθουν πως αυτό γίνεται για την εξυπηρέτηση κάποιων σκοπιμοτήτων, όχι για το κοινό συμφέρον.

Ζούμε μια πολλαπλή κρίση. Οικονομική, κοινωνική, πολιτική και, κυρίως, μια μείζονα κρίση αξιοπιστίας. Όχι μόνο προς τα έξω, αλλά ιδιαίτερα προς τα μέσα. Κανείς δεν εμπιστεύεται κανέναν. Όλα είναι καταθλιπτικά και μοιάζουν αδιέξοδα. Παρ' όλα αυτά, γράφω γιατί ακόμη ελπίζω. Ελπίζω για τα παιδιά μας, για τον τόπο μας, αλλά και για όσους από εμάς εξακολουθούν να έχουν το κουράγιο για μάχη και ανιδιοτελή προσφορά. Γράφω γιατί όλα τα λάθη που έγιναν είχαν επισημανθεί, είχαν υπογραμμισθεί, είχαν δημοσιοποιηθεί από πολλούς. Τα περισσότερα, άλλωστε, ήταν αυτονόητα. Γράφω για να μην επαναληφθούν τα ίδια λάθη και οι ίδιες παραλείψεις. Γράφω με τη λογική της ευθύνης. Γράφω γιατί πιστεύω ότι οι λύσεις στα προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα η ελληνική κοινωνία βρίσκονται εν πολλοίς μέσα στη σωστή και θαρραλέα περιγραφή τους. Διότι η σωστή διατύπωση του προβλήματος είναι η μισή λύση του.

Δυστυχώς, όμως, έχω την αίσθηση ότι οι πολιτικές ηγεσίες εξακολουθούν να μη λένε όλη την αλήθεια. Γι' αυτό και η αξιοπιστία του πολιτικού λόγου έχει καταρρεύσει.

Συνεπώς, το πρώτο πράγμα που έχουμε να κάνουμε είναι να πούμε τις αλήθειες, μεγάλες και μικρές. Με λεπτομέρειες. Η αλήθεια δεν είναι απλή, γι' αυτό χρειάζεται να ξετυλιχθεί ολόκληρη, με κάθε λεπτομέρεια. Γιατί εκεί, άλλωστε, κρύβεται και ο διάβολος. Αυτή είναι η ελάχιστη προϋπόθεση για την επανάκτηση της εμπιστοσύνης των πολιτών απέναντι στους δημοκρατικούς μας θεσμούς και, εντέλει, το πολιτικό μας σύστημα.

Η ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Η ΑΛΗΘΕΙΑ

Δεν γνωρίζω αν η δοκιμασία που καλούμαστε να περάσουμε ως κοινωνία θα μας οδηγήσει σε έναν άλλο τρόπο σκέψης, σε μια άλλη νοοτροπία. Γνωρίζω όμως ότι αν δεν αυξήσουμε σημαντικά το χώρο του λογικού μέσα στον οποίο δρούμε, τότε, παρά τις όποιες προσπάθειες, δεν θα πετύχουμε ένα σοβαρό αποτέλεσμα. Ο Χέγκελ πίστευε πως «ό,τι είναι ορθολογικό είναι πραγματικό και ό,τι είναι πραγματικό είναι ορθολογικό». Ωστόσο, έχω την έντονη αίσθηση ότι η φιλοσοφική αυτή θέση πάνω στην οποία αναπτύχθηκαν τα σημαντικότερα ρεύματα της δυτικής σκέψης έχει τουλάχιστον μία μεγάλη εξαίρεση, τη σύγχρονη «ελληνική ιδιαιτερότητα». Διότι στην ελληνική πραγματικότητα το ορθολογικό όχι μόνο δεν είναι αυτονόητο, αλλά είναι η εξαίρεση που έρχεται να υπογραμμίσει την επικυριαρχία της ανορθολογικότητας, τις εκφάνσεις του παραλόγου της ελληνικής πραγματικότητας. Ενός παραλόγου που μονίμως συγκρούεται με τους φυσικούς νόμους της μέριμνας και της οικονομίας.

Η ελληνική πραγματικότητα, μια συλλογική παραγωγή ανορθολογικών, αυτοκαταστροφικών και επικίνδυνων εκτροπών, ενίοτε γοητευτική και πολλαπλώς ερμηνεύσιμη, αλλά πάντα οδυνηρή σε συνέπειες, είναι η αλήθεια μας.

Η αποκάλυψη των πραγματικών μεγεθών της ελληνικής οικονομίας είναι η αλήθεια μας, το τεκμήριο ενός άκρατου ανορθολογισμού, η ζοφερή πλευρά μιας ατέρμονης σπατάλης εθνικών πόρων και πλούτου, η καταλήστευση της χώρας από τους επιτήδειους και τα οργανωμένα συμφέροντα.

Δεν έχω σκοπό να επαναλάβω εδώ τις χιλιοειπωμένες καταγγελίες, ούτε να μοιρολογήσω για την «καταστροφή» και τα «αδιέξοδα». Έχω συνηθίσει, εξ επαγγέλματος, να κάνω τακτικά απολογισμούς, ώστε να μπορώ να σχεδιάζω και να οργανώνω το αύριο. Η περιγραφή που ακολουθεί έχει προγραμματικό χαρακτήρα. Ξαναπιάνει το νήμα από τα πρώτα χρόνια της μεταπολίτευσης για να θυμίσει λάθη και παραλείψεις και, κυρίως, να επισημάνει ξανά πως χάθηκε ο δρόμος, πως ξεφύγαμε από την πορεία μας, ώστε με τις κατάλληλες κινήσεις να επαναφέρουμε το σκάφος στη σωστή τροχιά.

Στη δική μου πορεία είχα και εξακολουθώ να έχω ως πυξίδα τη μέριμνα. Νομίζω ότι αυτή ήταν που με κράτησε μακριά από τον εκτροχιασμό στις μεγάλες δυσκολίες που αντιμετώπισα. Το ταξίδι στη ζωή είναι εκ των πραγμάτων τολμηρό. Όπως θα διαπιστώσει ο αναγνώστης, σε αντίθεση με τη στάση που πολλοί συνάδελφοί μου στον χρηματοπιστωτικό τομέα κράτησαν απέναντι στις εξελίξεις, εγώ αποτόλμησα να διατυπώσω απόψεις και θέσεις οι οποίες διέφεραν από τις εκάστοτε κρατούσες.

ΟΙ ΣΥΝΤΕΤΑΓΜΕΝΕΣ ΕΝΟΣ ΒΙΟΥ

Οι απόψεις, οι ιδέες και οι θέσεις ενός ανθρώπου, πολιτικές, κοινωνικές, επιστημονικές, επαγγελματικές, φρονώ ότι αποκτούν μεγαλύτερη αξία και υπόσταση αν έχουν διαχρονική συνέχεια και εσωτερική συνέπεια. Αποκτούν δε ευρύτερη αξία όταν δοκιμάζονται στην ίδια τη ζωή, στην πράξη, στην εργασία του καθενός.

Οι συντεταγμένες των δικών μου θέσεων καθορίστηκαν από την οικογένειά μου και από το ευρύτερο περιβάλλον, κοινωνικό και επαγγελματικό, μέσα στο οποίο ανδρώθηκα και λειτούργησα. Πιστεύω δε ότι η προσωπική εμπειρία είναι καθοριστική και για τη σκέψη και για την πράξη κάθε ανθρώπου – στη δική μου περίπτωση, τουλάχιστον, αυτό ισχύει. Γι' αυτό και θα παραθέσω εν συντομία τις βασικές επιρροές που δέχθηκα, κυρίως για να υπογραμμίσω τη βιωματική καταγωγή των θέσεων και των προτάσεων που κατά καιρούς ανέπτυξα και υποστήριξα δημόσια.

Κατάγομαι από τους Καρατζάδες που κατέφυγαν στο Μοναστηράκι της Γορτυνίας εκδιωγμένοι από την Ήπειρο, το Σούλι, αλλά και την Αιτωλοακαρνανία, όπου είχαν εγκατασταθεί αφήνοντας το Φανάρι και την Υψηλή Πύλη. Το Μοναστηράκι βρίσκεται κοντά στο αναφερόμενο από τον Παυσανία δάσος της Φολόης, δίπλα ακριβώς στο δάσος της Κάπελης με τις ευθύκορμες βελανιδιές. Μεγαλώσαμε, εγώ και τα αδέρφια μου, με ιστορίες αγωνιστών όπως του «αγνοημένου» Πατρινού επαναστάτη Παναγιώτη Καρατζά, του Αδάμη Καρατζά, του Κανέλλου Καρατζά, αλλά και του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη που έδρασε στην περιοχή.

Ο πατέρας μου, Βασίλης Καρατζάς, γεννήθηκε το 1893 σε